

Pers en Voorlichting

Hof van Justitie van de Europese Unie

PERSCOMMUNIQUÉ nr. 128/17

Luxemburg, 30 november 2017

Conclusie van de advocaat-generaal in zaak C-426/16
Liga van Moskeeën en Islamitische Organisaties Provincie Antwerpen e.a. /
Vlaams Gewest

Volgens advocaat-generaal Nils Wahl maakt het vereiste dat dieren alleen in erkende slachthuizen onverdoofd ritueel mogen worden geslacht geen inbreuk op het recht op vrijheid van godsdienst

De Uniewetgeving brengt een evenwicht tot stand tussen het recht op vrijheid van godsdienst en de vereisten op het gebied van de bescherming van de volksgezondheid, het dierenwelzijn en de voedselveiligheid

Het islamitische Offerfeest wordt jaarlijks gedurende drie dagen gevierd. Praktiserende moslims beschouwen het als hun religieuze plicht om, bij voorkeur op de eerste dag van dat feest, een dier te slachten of te laten slachten, waarvan het vlees vervolgens wordt gegeten door het gezin en verdeeld onder behoeftigen, burens en familieleden. Sinds 1998 bepaalt de Belgische regeling dat de door een religieuze ritus voorgeschreven slachtingen slechts mogen plaatsvinden in erkende slachthuizen of in tijdelijke slachtinrichtingen. Bijgevolg heeft de bevoegde minister elk jaar tijdelijke slachtinrichtingen erkend, die het samen met de erkende slachthuizen mogelijk hebben gemaakt de rituele slachtingen tijdens het islamitische Offerfeest te voltrekken en aldus het gebrek aan capaciteit ten gevolge van de stijging van de vraag tijdens die periode op te vangen.

In 2014 heeft de voor dierenwelzijn bevoegde minister van het Vlaamse Gewest aangekondigd dat hij geen erkenningen meer zou afleveren aan tijdelijke slachtinrichtingen omdat dergelijke erkenningen in strijd waren met de Unie-wetgeving, met name met de bepalingen van de verordening van de Unie inzake de bescherming van dieren bij het doden¹. Vanaf 2015 konden dieren dus enkel nog in erkende slachthuizen zonder verdoving worden geslacht, zelfs in het kader van het islamitische Offerfeest. In die context hebben verschillende moslimverenigingen en overkoepelende verenigingen van moskeeën in 2016 het Vlaamse Gewest voor de rechter gedaagd. Zij hebben onder meer de geldigheid van een aantal bepalingen van de betrokken verordening van de Unie² betwist, met name gelet op de vrijheid van godsdienst³.

De Nederlandstalige rechtbank van eerste aanleg Brussel, waaraan de zaak is voorgelegd, heeft beslist om aan het Hof van Justitie een prejudiciële vraag te stellen. Volgens deze rechter zou de verplichting om dieren alleen in erkende slachthuizen onverdoofd ritueel te slachten vele praktiserende moslims kunnen verhinderen om hun religieuze plicht na te komen. Dit zou kunnen resulteren in een ongerechtvaardigde beperking van de uitoefening van hun vrijheid van godsdienst. Aldus rijst de vraag of het vereiste dat in een slachthuis in de zin van de Unieregeling⁴ wordt geslacht, een regel die algemeen, ongeacht de gebruikte slachtmethode van toepassing is, de vrijheid van godsdienst beperkt⁵.

¹ Verordening (EG) nr. 1099/2009 van de Raad van 24 september 2009 inzake de bescherming van dieren bij het doden (PB 2009, L 303, blz. 1).

² Het gaat om artikel 4, lid 4, gelezen in samenhang met artikel 2, onder k), van verordening nr. 1099/2009.

³ Artikel 10 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en artikel 9 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

⁴ Verordening (EG) nr. 853/2004 van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2004 houdende vaststelling van specifieke hygiënevoorschriften voor levensmiddelen van dierlijke oorsprong (PB 2004, L 139, blz. 55).

⁵ De advocaat-generaal zet uiteen dat het helemaal niet gaat om het volledige verbod van het onverdoofd slachten van dieren, waarover thans in een groot aantal lidstaten wordt gediscussieerd, maar wel om de materiële voorwaarden inzake uitrusting en operationele verplichtingen waaronder dat slachten op grond van de geldende Uniewetgeving moet worden verricht. In die context staan het Koninkrijk Denemarken, de Republiek Slovenië en het Koninkrijk Zweden het

In zijn conclusie van vandaag stelt **advocaat-generaal Wahl dat in deze zaak geen feiten of omstandigheden zijn gebleken die de geldigheid van de EU-verordening inzake de bescherming van dieren kunnen aantasten**. Hij stelt dat de regel volgens welke in beginsel enkel in erkende slachthuizen mag worden geslacht, een volledig neutrale regel is, die ongeacht de omstandigheden en de gekozen slachtmethode van toepassing is. Volgens hem heeft de aan het Hof voorgelegde problematiek meer te maken met een conjunctureel capaciteitsprobleem van de slachthuizen in bepaalde geografische gebieden ter gelegenheid van het islamitische Offerfeest – en uiteindelijk met de kosten die moeten worden gedragen om aan een religieus voorschrift te voldoen – dan met de vereisten die voortvloeien uit de Uniewetgeving. Deze wetgeving vormt een evenwicht tussen, enerzijds, het recht op vrijheid van godsdienst en, anderzijds, de vereisten die met name verband houden met de bescherming van de volksgezondheid, het dierenwelzijn en de voedselveiligheid.

De advocaat-generaal benadrukt tevens dat het niet aan het Hof staat om een uitspraak te doen over de vraag of de islamitische godsdienst werkelijk verbiedt om de dieren te verdoven. Het staat niet aan het Hof zich uit te spreken over de orthodoxie of de heterodoxie van bepaalde religieuze uitspraken of voorschriften. Het onverdoofd slachten ter gelegenheid van het islamitische Offerfeest is bijgevolg inderdaad een religieus voorschrift dat onder de bescherming van de vrijheid van godsdienst valt, ongeacht het eventuele bestaan van verschillende stromingen binnen de islam of van alternatieve oplossingen indien dat voorschrift niet kan worden nageleefd.

Voorts merkt hij op dat de moslimverenigingen en overkoepelende verenigingen van moskeeën niet beweren dat de verplichting om rituele slachtingen in een slachthuis te verrichten, op zich onverenigbaar is met hun geloofsovertuigingen. Bovendien verklaren zij niet om welke principiële redenen – dit wil zeggen los van de vermeende capaciteitsproblemen van de thans bestaande slachthuizen en vooral van de kosten die moeten worden gemaakt voor het opzetten van nieuwe slachthuizen of voor de omvorming van bestaande inrichtingen in overeenstemming met de wettelijke voorschriften – de voorwaarde volgens welke dieren in erkende slachthuizen moeten worden geslacht problematisch is vanuit het oogpunt van de eerbiediging van de vrijheid van godsdienst. De verplichting om ervoor te zorgen dat alle slachtinrichtingen zijn erkend en dus voldoen aan de voorwaarden van de Unie-wetgeving⁶, is volledig neutraal en geldt voor alle slachtorganisatoren. Wetgeving die op neutrale wijze, zonder enig verband met de geloofsovertuigingen, van toepassing is, kan in beginsel niet als een beperking van de uitoefening van de vrijheid van godsdienst worden beschouwd.

Volgens de advocaat-generaal staan de ontoereikende capaciteit en de kosten die eventueel moeten worden gemaakt voor het opzetten van nieuwe erkende slachthuizen los van de toepassing van de bepalingen van de verordening inzake de bescherming van dieren. Volgens hem bestaat er evenmin een direct of indirect verband tussen de eventuele conjuncturele problemen inzake de slachtcapaciteit en de verplichting om gebruik te maken van erkende slachthuizen. Die problemen doen veeleer de vraag rijzen wie de kosten moet dragen voor het opzetten van dergelijke inrichtingen om tegemoet te kunnen komen aan de piek in de vraag naar rituele slachtingen tijdens het islamitische Offerfeest. Hij is dan ook van mening dat er geen overtuigend argument voorhanden is om aan te nemen dat de Unieregeling, die volledig neutraal en algemeen van toepassing is, een beperking van de vrijheid van godsdienst inhoudt.

NOTA BENE: De conclusie van de advocaat-generaal bindt het Hof van Justitie niet. De advocaten-generaal hebben tot taak, in volledige onafhankelijkheid het Hof een juridische oplossing te bieden voor het concrete geschil. De rechters van het Hof beginnen vandaag met de beraadslagingen over het arrest, dat op een latere datum zal worden gewezen.

NOTA BENE: De prejudiciële verwijzing biedt de rechterlijke instanties van de lidstaten de mogelijkheid, in het kader van een bij hen aanhangig geding aan het Hof vragen te stellen over de uitlegging van het recht van de Unie of over de geldigheid van een handeling van de Unie. Het Hof beslecht het nationale geding

slachten van dieren alleen maar toe met voorafgaande verdoving. In België bestaat er in het Vlaamse en het Waalse Gewest een akkoord om het onverdoofd slachten van dieren vanaf 2019 te verbieden.

⁶ Verordening nr. 853/2004.

niet. De nationale rechterlijke instantie dient het geding af te doen overeenkomstig de beslissing van het Hof. Deze beslissing bindt op dezelfde wijze de andere nationale rechterlijke instanties die kennis dienen te nemen van een soortgelijk probleem.

Voor de media bestemd niet-officieel stuk, dat het Hof van Justitie niet bindt.

De [volledige tekst](#) wordt gepubliceerd op de website CURIA op de dag waarop de conclusie wordt genomen.

Contactpersoon voor de pers: Stefaan Van der Jeught ☎ (+352) 4303 2170

Beelden van de uitspraak van het arrest zijn beschikbaar via "[Europe by Satellite](#)" ☎ (+32) 2 2964106